

Fykomfei

Det var en gang et par velstående folk, som ikke eide barn selv å glede seg ved her i livet, og ingen til å arve det som var etter dem, når den tid kom at de selv måtte vandre.

Ta til seg et barn som hørte andre til, og oppdra det som sitt eget, våget de ikke; for ingen kunne vite om ikke de rette foreldrene en dag kom og krevde barnet tilbake, og så satt pleieforeldrene der ensommere enn før med savnet og de tomme stuene.

Så var det en morgen mannen var gått på arbeide, at kjerringen skulle til sommerfjøset og melke kuene.

Best hun gikk, fikk hun se en ravn som satt i en furu med en nyfjæret ørnunge i nebbet.

«Å fy deg, din svarte røver du er, har du nå tatt levende unge av lunt reir igjen?» ropte hun og hyttet mot den med knyttneven.

Men ravnen slapp seg ned fra furuen og la ørneungen foran henne på veien, og sa:

«Her har du bånungen du har gått og ønsket deg og sytt for at du ikke fikk. Ta den nå og stell vakkert med den; det er slettes ikke sikkert du får flere.»

Så lettet den på vingene og satte avsted høyt over alle skogtoppene uten å se seg tilbake.

Men kjerringen tok ørnungen og tullet den inn i forkleet hun hadde på; og da hun kom hjem fra sommerfjøset, redde hun opp seng til den i flattbrødkurven, fant frem et mykt lerret og en blondebete og tråklet sammen et ermeløst skjorteskapelse og kledde på ungen, og la den varlig mellom småputene i kurven.

Så slengte hun et plagg over hanken så ikke dagslyset fikk skjære i synet på den sovende lille skatten hennes, og satte kurven på benken i ovnskroken.

Da mannen kom inn til lunsj, kommanderte kjerringen ham til å gå på tippe tå.

Selv tumlet hun om på sokkelest og sullet og lullet som om huset var fullt av vrangsøvende småbarn, og var ikke til å få et vettig ord av. Han satte seg stillferdig bort ved matbordet, rent sorgfull over at kjerringen hadde mistet det vesle vettet hun ennå hadde i behold.

Men så tok hun på å fortelle om det som var hendt henne siden sist de taltes ved, og viste ham ørnungen som lå fredelig med lukte øyelokk i flattbrødkurven, kledd i snehvit skjorte med kruset krave om halsen.

Mannen syntes akkurat som kjerringen at det var velsignet godt å ha eget barn i huset. Han tok og snekret sammen seng og laget matkopp til sønnen sin. Og kjerringen sydde bukse og trøye og strikket en pen rød topplue til nykomlingen; for deres sønn måtte da gå kledd som andre folks barn.

Men ørnungen slapp å ha strømper og sko på kloføttene sine, og vingene var fri.

Det varte ikke lenge, så tok ungen til å flakse om på egenhånd, og så døpte de den for Fykomfei.

«Min sønn, Fykomfei!» ropte kjerringen straks ungen var unna øyesynet på henne, og Fykomfei kom flaksende og fulgte henne som en tro hund.

Men krevde mannen sin del av hyggen ved å eie barn, og tok Fykomfei med på åkeren, gikk hun, som mor skulle være, svimesjuk, og eide hverken hvile eller ro før hun fikk lokket ham tilbake til seg igjen.

Så hendte det et år mannen var reist et ærend til byen, at det kom en fattigkjerring til gårds. Fykomfei satt i høysetet og hakket i seg rømmesoll av matkoppen sin, og mor hans satt ved siden og spant.

Fattigkjerringen neide ydmykt, ønsket freden i huset og lette seg plass nederst ved døren. Men gardkjerringen bad henne værsågod flytte seg inntil bordet og satte frem mat til henne.

Da hun hadde spist seg god og mett, sa hun:

«Siden du har så godt et hjertelag mot fattigfolk, skal jeg si deg hva du skal gjøre for at det skal bli menneskeskapelse på ham som der sitter. Sankthansnatten klokken tolv vokser en fager blå blomme på gullforgylt stilk opp i engen østenfor stuerøstet ditt. Den blommen skal du ta opp med roten og koke te på den i nordrennende vann og gi sønnen din teen å drikke. Men pass endelig på at han får i seg hver eneste dråpe, ellers går det galt.»

«Du skal ha takk for rådet», sa hun som mor var, «men min sønn Fykomfei er mere enn vakker nok som han er, og jeg vil aldri ønske ham annerledes.»

«Det får du selv avgjøre», svarte fattigkjerringen. «Jeg nevner det bare for deg til takk for velgjort.»

Så bad hun farvel og ønsket Vårherre i huset i sitt sted og ruslet videre med tiggerposen på ryggen.

Men kjerringen maktet ikke fri seg fra tanken på at hennes sønn Fykomfei kunne bli menneske.

Hun nevnte ingenting for mannen av det fattigkjerringen hadde sagt. Men da Sankthansnatten kom, gikk hun ut i engen, fant blomsten som vokste på gyllen stilk, og kokte te på den av nordrennende vann.

Men da hun kom med teen inn til Fykomfei, var den altfor varm. Han måtte ikke brenne den pene, lille tungen sin på den glohete drikken, og hun blåste og smakte om den var passe varm både en gang og flere ganger.

Straks koppen var tømt, revnet faglehammen av Fykomfei, og han stod foran foreldrene i en ny skikkelse: fra beltestedet og opp var han menneske, fra beltestedet og ned var han ørn, og begge syntes han var forferdelig å se på.

En slik vanskapning som Fykomfei nå var blitt, ville de ikke ha til sønn og arving. De tok fra ham alle lekene og den pene sengen, og sluttet med godordene og godbiten de hadde ødslet med da han bare var en ørneunge. Han måtte sove på filler i peiskroken sammen med hunden, og nøye seg med maten de selv ikke ville ha. Kjerringen kalte ham aldri annet enn vanskapningen, og vondord slengte hun etter ham hvor han gikk og hvor han stod. Og mannen var ikke stort likere, han heller.

Fykomfei, stakkar, bet i seg alle vondordene og gjorde seg så liten og usynlig han kunne; og ingen hadde han av sine å klage sin nød for, venneløs og frendeløs som han var.

Straks han ble såpass gammel at han til nød kunne gjøre rett for føden, jaget mannen og konen ham vekk fra gården og forbød ham på det strengeste å sette sine klør innenfor deres gjerde. Han tok de få eiendelene han kunne kalle sine, og la ned i en løp og tredde løpen inn på staven, bad farvel og gav seg på vandring etter kongeveien. Brydde ikke de seg om ham, så brydde ikke han seg om dem, og i verden var det plass for dem alle.

Langt om lenge kom han til en stor skog hvor trærne var så svære at de skygget for himlen og for solen, så han gikk i skumring under trekronene. Som han gikk slik i sine egne tanker og nøt freden og stillheten, fikk han se en ravn som hadde fått begge føttene fast i snare. Den flakset med vingene og stred for å komme løs, så det var en ynke å se på.

«Vent litt, så kommer jeg og hjelper deg!» ropte Fykomfei, trakk tollekniven ut av sliren og snittet over løkka i snaren så raven ble fri.

«Hva er du for en snill gutt som kommer og hjelper meg i min store nød?» spurte raven.

«Ja, det kan du nok spørre om», svarte Fykomfei. «Engang var jeg ørneunge og gikk med folkeklær og ble gjort stas på som om jeg var en prins. Da kalte mor min meg for Fykomfei.

Siden ble jeg skapt om til halv menneske og halvt ørn, som du ser, og da kalte hun meg for vanskapning og bytting og alt som stygt var. Og nå har de som engang var foreldrene mine og var snille mot meg, jaget meg hjemmefra for å bli kvitt synet av meg.»

«Å, stakkars deg!» sa raven. «Bli her og vent på meg, så skal jeg flyve til verdens ende etter en legeurt til deg. Når du tygger på den, blir du løst ut av den del av fuglehammen som ennå plager deg, og du blir menneske overalt!»

«Jeg er like glad om å bli menneske», svarte Fykomfei. «Gjør meg heller til en ørn, så jeg kan feste bo der menneskene ikke når å gjøre meg ondt.»

«Du snakker som du har vettet til», krasket raven. «Du og jeg er brødre, og vi er begge født i kongens gård. Da du var et vergeløst barn, kastet en heks ørneham på deg, og meg skapte hun om til en ravn. Det var jeg som la deg foran føttene på henne som tok deg til seg som sitt eget barn og var god mot deg. Og hadde hun ikke av bare omhu for deg smakt på blomsterteen, hadde du nå vært løst av hammen.»

Dermed så fløy raven, og Fykomfei satte seg på en mørken trestamme og grov frem av trøyelommen en stenhård brøds kalk. Sulten plaget ham, og han var glad han hadde noe å bite i, selv om skalken var både muggen og hard.

Mens han satt der, kom en liten mus tuslende frem under trestammen.

«Å, kjære deg, gi meg en eneste liten smule å stille suget med, jeg er så sulten, så sulten.»

«Vær så god!» sa Fykomfei, og slapp en brødkrum ned til den.

«Rop på meg hvis du kommer i nød,» pep musen og smatt under stammen med brødkrummen i snuten.

Men ventetiden ble lang for Fykomfei. Han strakte seg på stammen og sovnet. Da han våknet, var dagslyset borte, og gjennom mørket lette han

etter et lunt sted å krype i ly under for svarteste natten.

*Du Fykomfei, du Fykomfei,
du fryser ikke så hårdt som jeg,*

sa det like bak ham, og da han snudde seg for å se hvem det var som snakket til ham, stod en fæl, gammel heks av en kjerring og glante på ham med glorøde øyne.

«Kom og still deg inn til ryggen min, du, så varmer vi hverandre, til bror din kommer tilbake med legeurten», sa kjerringen.

«Gjør det ikke, Fykomfei!» sa det oppe fra luften. Det var raven som vendte tilbake fra sin flukt til verdens ende, og kjerringen smatt bort.

Raven slapp seg ned ved siden av Fykomfei. «Nå var du i stor fare, du hjemsøkte bror min», sa raven. «Den gamle kjerringen var heksen som kastet fugleham på oss, og hadde hun nå fått klørne i deg, var du aldri blitt menneske mere.»

«Har du legeurten med deg?» spurte Fykomfei.

«Jeg hadde den i nebbet, men mistet den da jeg ble nødt til å rope en advarsel ned til deg; men vi finner den nok når det blir lyst», sa raven og puttet hodet under vingen.

Men Fykomfei kunne ikke sove. I lysskimmeret fra stjernene stirret han på den svarte, tette fjærhammen til bror sin. Riktig en vakker fugl var han, og det var kanskje ikke så underlig at menneskene følte avsky mot ham selv, som hverken var fugl eller menneske.

Straks det lysnet av dag, tok brødrene på å lete etter legeurten. De lette i lyngen og i mosen og mellom grenen på trærne, men like fåfengt var det, og raven som hadde hentet den, ble så full av sorg at hjertet dens var nær ved å briste.

Da kom Fykomfei til å tenkte på det musen hadde sagt, og han ropte høyt på den.

«Du trenger ikke rope så høyt at du vekker hele skogen», pep musen. «Jeg sitter her like ved deg, og urten har jeg tatt vare på. Her har du den.»

Fykomfei bøyd seg og tok opp et tykt, grønt blad som han puttet i munnen. Det smakte beskt da han tygget det, men da han vel hadde svelgjet det, revnet resten av ørnehammen, og han stod der i hele sin ungdoms fagre vår.

«Ta nå tollekniven din og kutt hodet av meg», sa raven; og Fykomfei gjorde som bror hans sa, og raven ble til en fager prins han også.

Da kjente de noe klamt famle om nede ved føttene. Det var heksen som hadde sneket seg frem og prøvde å fange den vesle musen, som ikke maktet le på seg av bare skrekk.

«Hugg du, så holder jeg», skrek Fykomfei og grep fatt i styggetingen, mens bror hans fikk trukket sverdet av skjeden og hugget henne midt i to ved midjestedet.

Med det samme hun døde, vrimlet det frem med prinser og prinsesser som hun hadde moret seg med å skape om til fugler og til firføttede dyr. Nå var de frelst, og takket og velsignet brødrene for redningen. Men vakrest i hele flokken var den lille musen. Henne valgte Fykomfei til kone, og bror hans tok en av de andre.

Så skiltes flokken, hver dro hjem til sitt og sine, og Fykomfei og prins Ravn fant foreldrene i live, og gleden

over gjensynet ble stor.

Og snipp snapp snute, her er eventyret ute.

Ordforklaringer

- **hytte:** trøe med knytteneven
- **lerret:** vevd stoff, glatt og umønstret
- **varlig:** forsiktig, varsomt
- **rømmesoll:** brødbiter i rømme
- **blomme:** blomst
- **stuerøst:** sperreverk på toppen av stueveggen på utsiden av huset
- **frender:** slektninger
- **løp:** laup, eske av tre med hank på lokket
- **snare:** felle
- **bytting:** barn byttet av de underjordiske. I folketro tenkte man de underjordiske kunne komme og ta menneskebarn fra vuggen og bytte det ut med sitt eget fæle barn
- **kraske:** snakke ravnepråk, prate med «Kra! Kra!» lyd
- **brødkrum:** brødsmule, liten brødbit
- **fåfengt:** nytteløst, bortkastet, unyttig

Lastet fra:

EventyrForAlle.no

Norsk folkeeventyr fra Nord-Norge, samlet av Regine Normann (1867-1939).
(Offentlig eiendom - public domain)

Kilde: [Eventyr, 1925 \(nb.no\)](#)

Teksten er noe redigert av Karl-Robert Rønning.

Dette verket er lisensiert under følgende Creative Commons lisens: Navngivelse-DelPåSammeVilkår 4.0 Internasjonal. For å se en kopi av denne lisensen, besøk <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>.

Illustratør: Karl-Robert Rønning

Laget ved hjelp av bilder fra pixabay.com. (Offentlig eiendom - public domain)

Dette verket er lisensiert under følgende Creative Commons lisens: Navngivelse-DelPåSammeVilkår 4.0 Internasjonal. For å se en kopi av denne lisensen, besøk <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>.